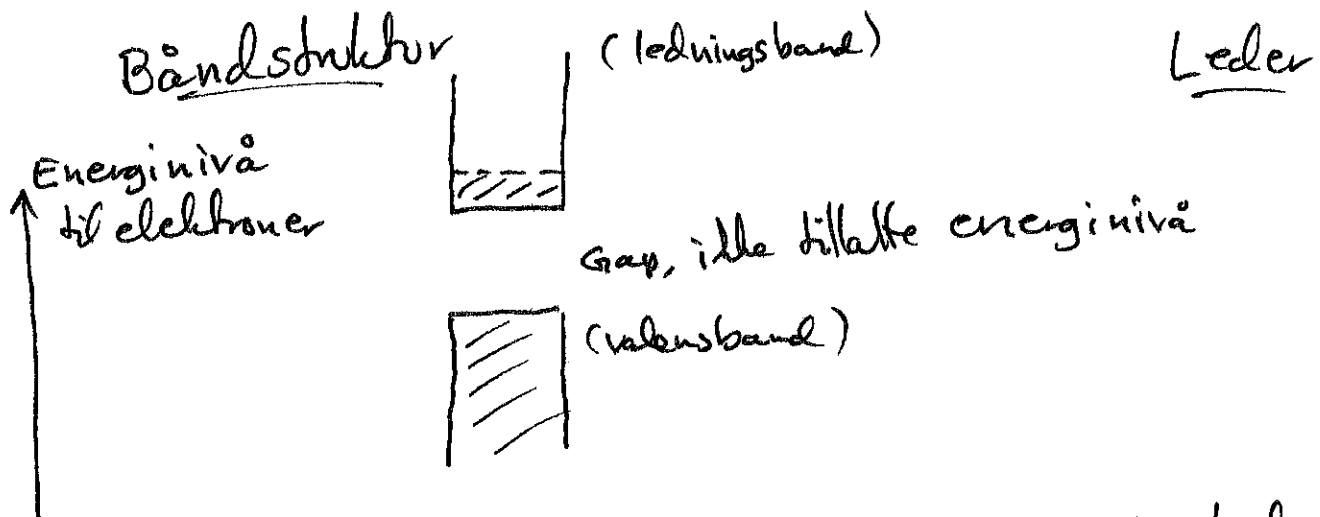
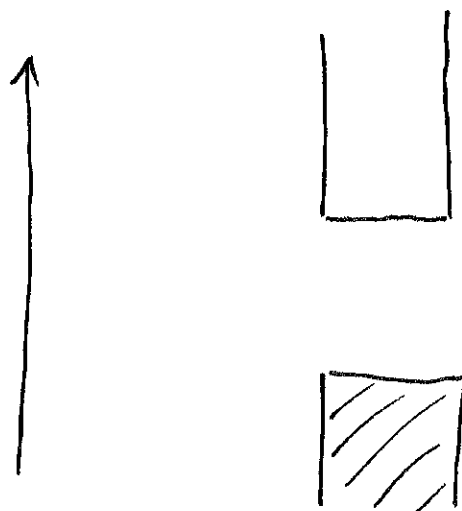

Elektriske ledere har frie ledningsbære
(elektroner)

Kobber (Cu) $\frac{\# \text{ ledningsbære}}{\# \text{ atom}} = \frac{1}{1}$

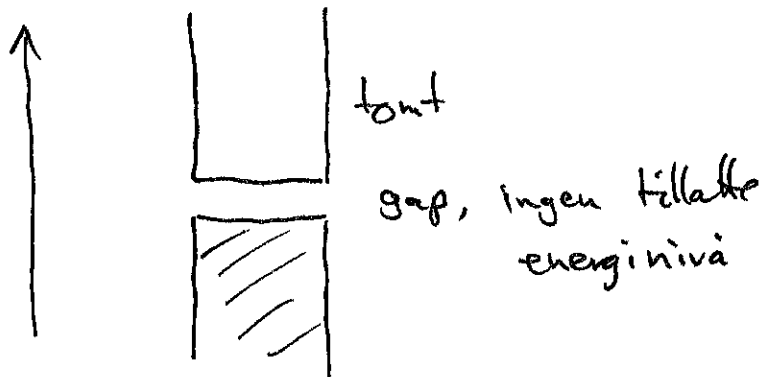
isolator

isolatoren har ingen
frie elektroner

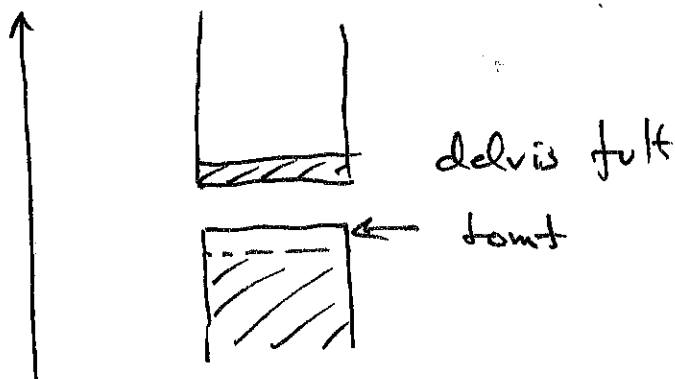
Høj temperatur og stort
elektrisk felt må til
for at elektronerne skal
gå fra valens til ledningsbandet.

2

 $T = 0\text{K}$ (temperaturer)

Halvledere

(gapet er smalt)

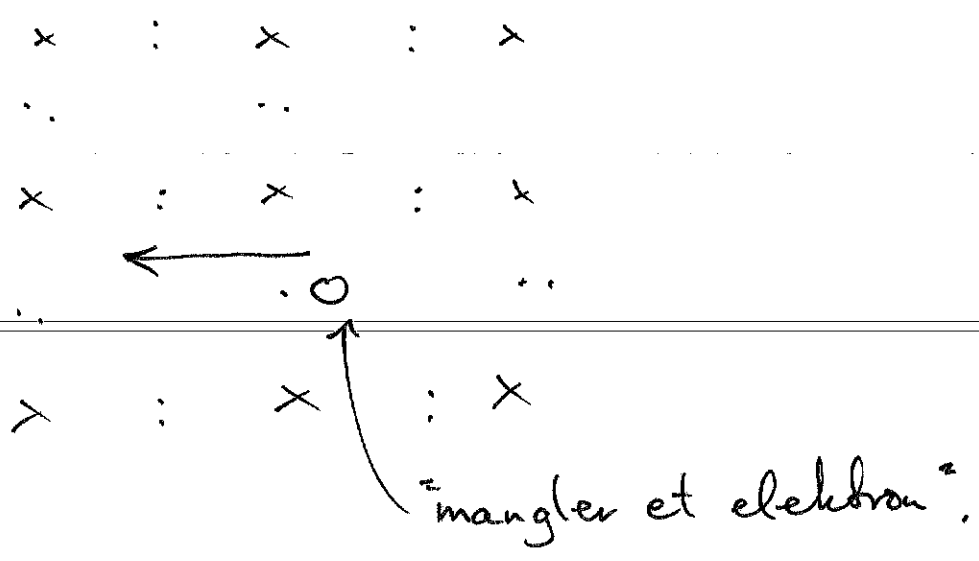
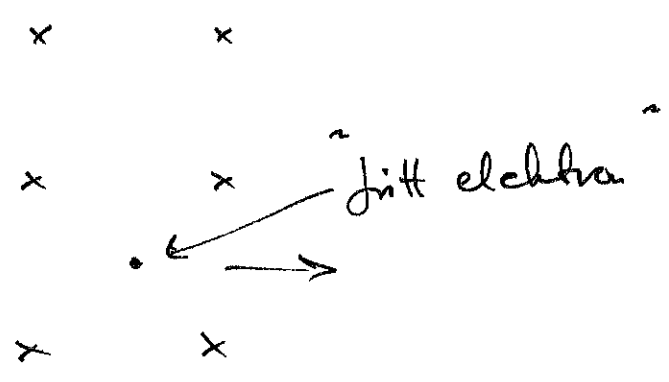
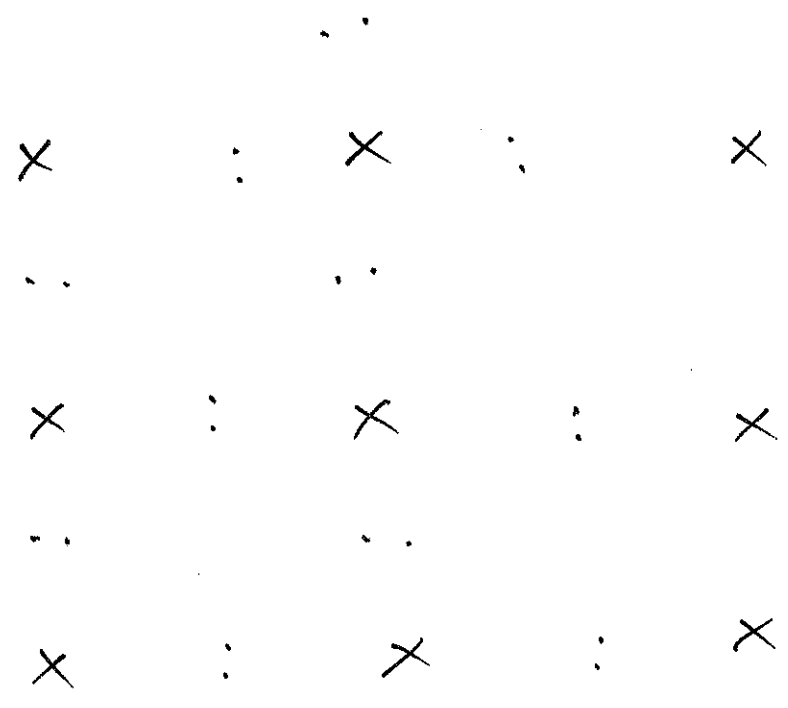
 $T > 0$ for eksempel $T = 300\text{K}$

$$\frac{\# \text{ ledningsbærere}}{\# \text{ atom}} \sim 10^{-13} \quad (\text{ved } T = 300\text{K})$$

Elektrisk strøm gjennom en halvleder får bidrag fra elektroner som beveger seg og fra "hull" som forflyttes.

Gitterstruktur

Silisium
x : kjerne

4

Doping av halvledere

Tilsetter små mengder av stoff med 3 eller 5 valenselektroner

3 valenselektroner

Bor	B
Aluminium	Al
Gallium	Ga

Positivt dopet
p-dopet
"ekstra hull i gitteret"

5 valenselektroner

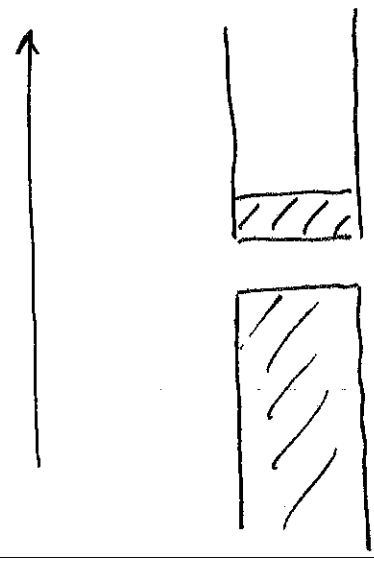
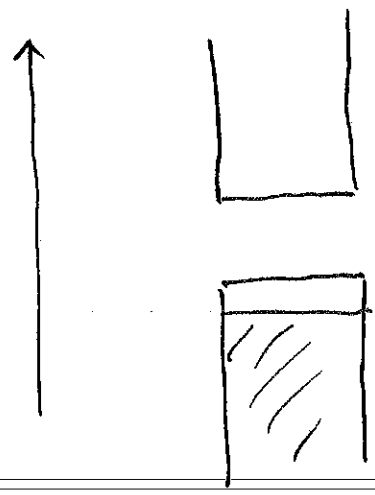
Fosfor	P
Arsen	As
Antimon	Sb

Negativt dopet
n-dopet
"ekstra elektroner i gitteret"

Dopingsgraden er $10^{-6} - 10^{10}$

p-dopet

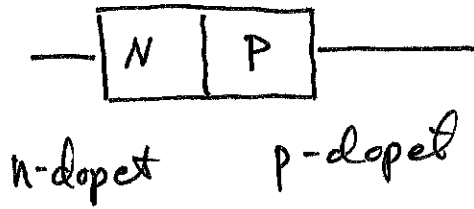
n-dopet

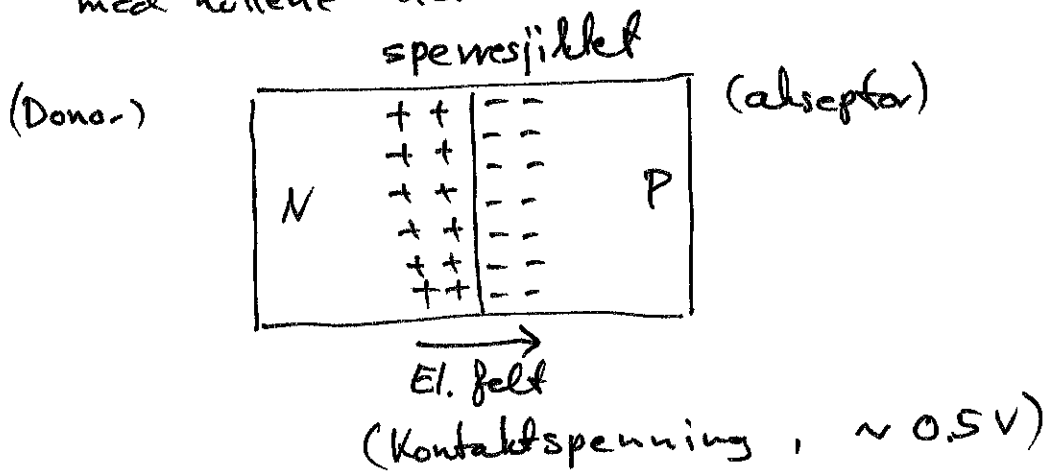
Strøm ledes av "hull"

Strøm ledes av elektroner

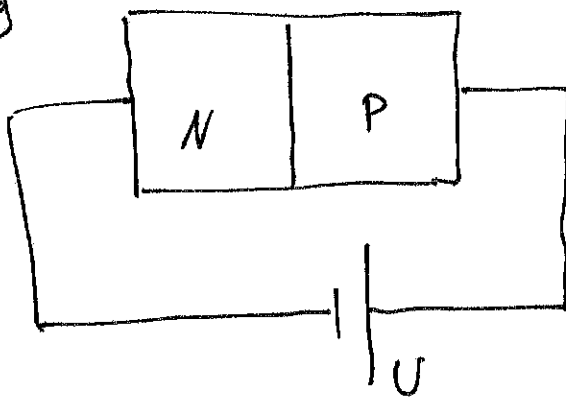
Sjiktlediade

Frie elektroner fra N-område går over til p-område (termisk bevegelse) og kombinerer med hullene der

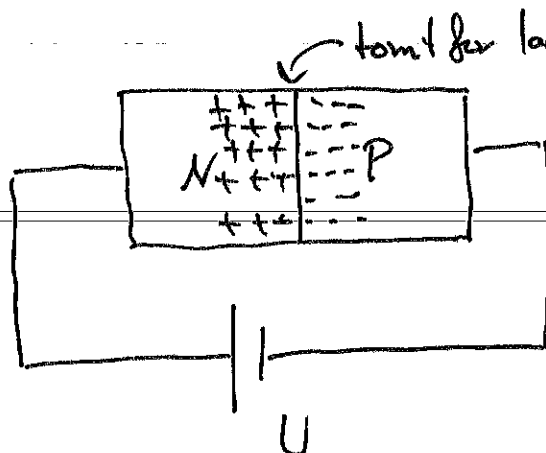

Lederledning

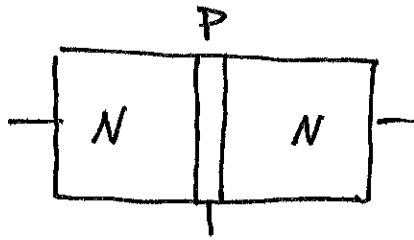
Det går en strøm når spenningen U er stor nok til å "motvirke" kontaktspenningen.

Sperreledning

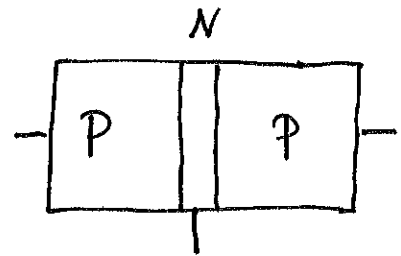

Feltet i grensesjiktet forsterkes. Det blir like ladningsbærere i sjiktet og det går like strøm (lekasjestrøm)

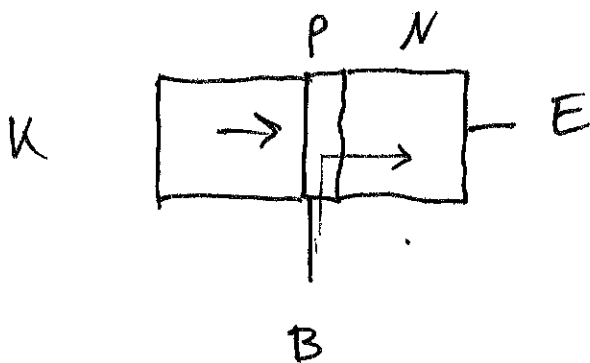
Transistorer

NPN-transistor
(mest vanlig)

PNP-transistor

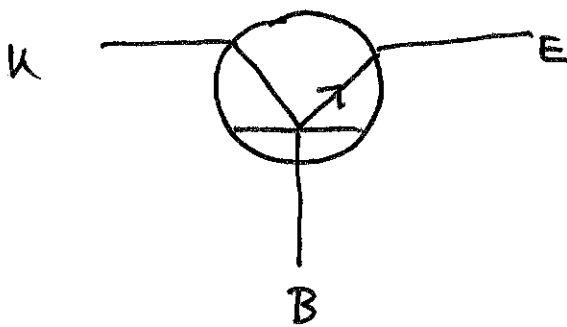

E emitter

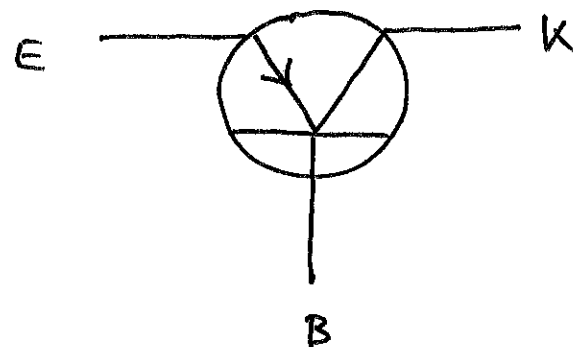
B basis

K kolektor

$$I_E = I_B + I_K$$

NPN transistor

PNP transistor

Forholdet $\frac{I_K}{I_B}$ er tilnærmelig konstant

$$I_K = \beta \cdot I_B$$

β strømforsterkningsfaktoren.

10 til 10^3

7

$$I_K = \alpha I_E$$

$$I_K = \beta \cdot I_B$$

$$I_B = \frac{1}{\beta} \cdot I_K$$

$$I_E = I_K + I_B$$

$$I_E = I_K + \frac{1}{\beta} \cdot I_K = \left(1 + \frac{1}{\beta}\right) I_K = \left(\frac{\beta+1}{\beta}\right) I_K$$

$$\text{så } \underline{\alpha = \frac{\beta}{1+\beta}}$$

α 0.9 til nærmere
1.

		Gruppe																																															
		1											13	14	15	16	17	18																															
Periode	1	H 1																He 2																															
	2	Li 3	Be 4											B 5	C 6	N 7	O 8	F 9	Ne 10																														
	3	Na 11	Mg 12	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Al 13	Si 14	P 15	S 16	Cl 17	Ar 18																														
	4	K 19	Ca 20	Sc 21	Ti 22	V 23	Cr 24	Mn 25	Fe 26	Co 27	Ni 28	Cu 29	Zn 30	Ga 31	Ge 32	As 33	Se 34	Br 35	Kr 36																														
	5	Rb 37	Sr 38	Y 39	Zr 40	Nb 41	Mo 42	Tc 43	Ru 44	Rh 45	Pd 46	Ag 47	Cd 48	In 49	Sn 50	Sb 51	Te 52	I 53	Xe 54																														
	6	Cs 55	Ba 56		Hf 72	Ta 73	W 74	Re 75	Os 76	Ir 77	Pt 78	Au 79	Hg 80	Tl 81	Pb 82	Bi 83	Po 84	At 85	Rn 86																														
	7	Fr 87	Ra 88		Rf 104	Db 105	Sg 106	Bh 107	Hs 108	Mt 109																																							
				<table border="1"> <tbody> <tr> <td>La 57</td> <td>Ce 58</td> <td>Pr 59</td> <td>Nd 60</td> <td>Pm 61</td> <td>Sm 62</td> <td>Eu 63</td> <td>Gd 64</td> <td>Tb 65</td> <td>Dy 66</td> <td>Ho 67</td> <td>Er 68</td> <td>Tm 69</td> <td>Yb 70</td> <td>Lu 71</td> </tr> <tr> <td>Ac 89</td> <td>Th 90</td> <td>Pa 91</td> <td>U 92</td> <td>Np 93</td> <td>Pu 94</td> <td>Am 95</td> <td>Cm 96</td> <td>Bk 97</td> <td>Cf 98</td> <td>Es 99</td> <td>Fm 100</td> <td>Md 101</td> <td>No 102</td> <td>Lr 103</td> </tr> </tbody> </table>																La 57	Ce 58	Pr 59	Nd 60	Pm 61	Sm 62	Eu 63	Gd 64	Tb 65	Dy 66	Ho 67	Er 68	Tm 69	Yb 70	Lu 71	Ac 89	Th 90	Pa 91	U 92	Np 93	Pu 94	Am 95	Cm 96	Bk 97	Cf 98	Es 99	Fm 100	Md 101	No 102	Lr 103
La 57	Ce 58	Pr 59	Nd 60	Pm 61	Sm 62	Eu 63	Gd 64	Tb 65	Dy 66	Ho 67	Er 68	Tm 69	Yb 70	Lu 71																																			
Ac 89	Th 90	Pa 91	U 92	Np 93	Pu 94	Am 95	Cm 96	Bk 97	Cf 98	Es 99	Fm 100	Md 101	No 102	Lr 103																																			

Evnen til å lede strøm, varierer svært mye fra material til material. Det er vanlig å dele inn i tre kategorier

Resistivitet ρ ved $T \sim 300\text{K}$

Ledere	$10^{-8} \Omega\text{m}$	ρ øker med økende T
Halvleder	$10^{-5} - 10^4 \Omega\text{m}$	ρ avtar med økende T
Isolatorer	10^{14}	———— " ————
(Superledere)	$\rho = 0$	noen ledere ved lave temperaturer)
Cu (kobber)	$2 \cdot 10^{-8} \Omega\text{m}$	
Ge (Germanium)	0.5	
Si silisium	$2 \cdot 10^3$	
glass	$10^{12} - 10^{13} \Omega\text{m}$	

Resistiviteten til isolatore er på størrelsesorden 10^{20} ganger større enn resistiviteten til ledere.

Vanskelig å forklare med klassisk mekanikk.

Lar seg forklare ved å bruke kvantemekanikk.

Ulike tilstande elektroner kan være i, har gjerne

distinkte energi verdier.

Pauli eksklusjonsprinsipp: Det kan bare være ett elektron i hver tilstand. (Fermioner)